

Designing a Curriculum Pattern based on the Components of Aesthetics and Art in the Period of Secondary School

Fatemeh Zahiri¹, Maryam Safari^{2*}, Hossnieh Goodarzi³, Ali Asghar Bayani⁴

1. PhD Student in Curriculum Planning, Department of Educational Sciences, Azadshahr Branch, Islamic Azad University, Azadshahr, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Azadshahr Branch, Islamic Azad University, Azadshahr, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Azadshahr Branch, Islamic Azad University, Azadshahr, Iran.
4. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Azadshahr Branch, Islamic Azad University of Azadshahr, Iran.

❖ **Corresponding Author Email:** safarimaryam2009@gamil.com

Research Paper

Abstract

Receive: 2022/06/26
Accept: 2022/12/05
Published: 2023/04/30

Keywords:

Curriculum, Aesthetics and Art, Secondary School

Purpose: There are many and diverse curricula in the educational organization, and this research was conducted with the aim of designing a curriculum pattern based on the components of aesthetics and art in the period of secondary school.

Methodology: The current research in terms of purpose was applied and in terms of implementation method was qualitative. The research population had two sections of written documents related to the subject, which 35 documents with the purposeful sampling method were selected as samples and experts related to the subject, which 15 people using the snowball sampling method were selected as samples. The research tool was note-taking of documents and interviews with experts, whose validity was confirmed by the methods of acceptability and verifiability, and its reliability was obtained by the method of the agreement coefficient between two coders of 0.86. Data were analyzed by open, axial and selective coding method in One Note software.

Findings: The findings showed for curriculum pattern based on the components of aesthetics and art in the period of secondary school was identified 485 indicators, 24 components and 10 dimensions in four elements of goal, content, teaching methods and evaluation, so that in the goal element had 2 dimensions and 5 components including skills (with 2 components of acquisition goals and cognitive and metacognitive goals) and individual (with 3 components of learner-based goals, aesthetic goals and moral goals), in the content element had 3 dimensions and 8 components including environmental (with 2 components of learning environment and learner-based content), artistic-cultural (with 2 components of content based on society and culture and content based on art and aesthetics) and content form (with 4 component of literary form, representational form, visual form and drawing/visual form), in the teaching methods element had 3 dimensions and 7 components including artistic (with 2 components of aesthetic-oriented and nature-oriented), innovative (with 2 components of creativity-oriented and team-oriented and participation-oriented) and technical-humanistic (with 3 components of media-oriented, project-oriented and workshop-oriented and the ability of the teacher in teaching) and in the evaluation element had 2 dimensions and 4 components including scientific (with 2 components of qualitative evaluation and evaluation based on results) and artistic-ethical (with 2 components of aesthetic evaluation and moral evaluation). Finally, a curriculum pattern based on the components of aesthetics and art in the period of secondary school was designed.

Conclusion: The designed curriculum pattern based on the components of aesthetics and art in the period of secondary school of the present research along with other designed patterns can be used by experts and curriculum planners in designing a comprehensive curriculum pattern.

Article Cite:

Zahiri F, Safari M, Goodarzi H, Bayani A A. (2023). Designing a Curriculum Pattern based on the Components of Aesthetics and Art in the Period of Secondary School, Iranian Society of Sociology of Education. 9(1): 11-22.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2021.541983.1184>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

انجمن جامعه‌شناسی آموزش و پرورش ایران

طراحی الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم

فاطمه ظہیری^۱، مریم صفری^{۲*}، حسنیہ گودرزی^۳، علی اصغر بیانی^۴

۱. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران.

۲. استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران.

۳. استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران.

۴. دانشیار، گروه علوم تربیتی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی آزادشهر، ایران.

✦ ایمیل نویسنده مسئول: safarimaryam2009@gamil.com

چکیده	مقاله تحقیقاتی
<p>هدف: در سازمان آموزش و پرورش برنامه‌درسی متنوع و زیادی وجود دارد و این پژوهش با هدف طراحی الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم انجام شد.</p> <p>روش‌شناسی: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا کیفی بود. جامعه پژوهش دارای دو بخش اسناد مکتوب مرتبط با موضوع بودند که تعداد ۳۵ سند با روش نمونه‌گیری هدفمند و خبرگان مرتبط با موضوع بودند که تعداد ۱۵ نفر با روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش یادداشت‌برداری از اسناد و مصاحبه با خبرگان بود که روایی آنها با روش‌های مقبولیت و قابلیت تایید، تایید شد و پایایی آن با روش ضریب توافق بین دو کدگذار ۰/۸۶ بدست آمد. داده‌ها با روش کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار One Note تحلیل شدند.</p> <p>یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که برای الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم ۴۸۵ شاخص، ۲۴ مولفه و ۱۰ بعد در قالب چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی شناسایی شد؛ به‌طوری که در عنصر هدف ۲ بعد و ۵ مولفه شامل مهارتی (با ۲ مولفه اهداف اکتسابی و اهداف شناختی و فراشناختی) و فردی (با ۳ مولفه اهداف مبتنی بر یادگیرنده، اهداف زیباشناختی و اهداف اخلاقی)، در عنصر محتوا ۳ بعد و ۸ مولفه شامل محیطی (با ۲ مولفه محیط یادگیری و محتوای مبتنی بر یادگیرنده)، هنری- فرهنگی (با ۲ مولفه محتوای مبتنی بر اجتماع و فرهنگ و محتوای مبتنی بر هنر و زیبایی‌شناسی) و فرم محتوا (با ۴ مولفه فرم ادبی، فرم نمایشی، فرم تجسمی و فرم ترسیمی/ بصری)، در عنصر روش‌های تدریس ۳ بعد و ۷ مولفه شامل هنری (با ۲ مولفه زیباشناختی محور و طبیعت‌محور)، نوآورانه (با ۲ مولفه خلاقیت‌محور و تیم‌محور و مشارکت‌محور) و فنی- انسانی (با ۳ مولفه رسانه‌محور، پروژه‌محور و کارگاه‌محور و قابلیت معلم در تدریس) و در عنصر ارزشیابی ۲ بعد و ۴ مولفه شامل علمی (با ۲ مولفه ارزشیابی کیفی و ارزشیابی مبتنی بر نتایج) و هنری- اخلاقی (با ۲ مولفه ارزشیابی زیباشناختی و ارزشیابی اخلاقی) وجود داشت. در نهایت، الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم طراحی شد.</p> <p>بحث و نتیجه‌گیری: الگوی طراحی‌شده برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم پژوهش حاضر همراه با سایر الگوهای طراحی‌شده می‌تواند توسط متخصصان و برنامه‌ریزان درسی در طراحی الگوی جامع برنامه‌درسی مورد استفاده قرار گیرد.</p>	<p>دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۰۵</p> <p>پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۱۴</p> <p>انتشار: ۱۴۰۲/۰۲/۱۰</p> <p>واژگان کلیدی: برنامه‌درسی، زیبایی‌شناسی و هنر، متوسطه دوم.</p> <p>استناد مقاله: ظہیری ف، صفری م، گودرزی ح، بیانی ا. (۱۴۰۲). طراحی الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم، انجمن جامعه‌شناسی آموزش و پرورش ایران. ۹(۱): ۱۱-۲۲.</p>

<https://doi.org/10.22034/ijes.2021.541983.1184>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

مقدمه

برای علمای آموزش و پرورش روشن است که مدرسه یک نهاد اجتماعی موثر در تکوین شخصیت اجتماعی افراد می‌باشد. زیرا به کمک آن کودک و نوجوان می‌تواند راه و رسم زندگی و طرز معاشرت با دیگران را یادبگیرد و مدرسه مکانی است که چگونگی انجام کارهای معین را با کیفیت همکاری یا رقابت با دیگران به فرد یاد می‌دهد. در حال حاضر بسیاری از نظام‌های آموزشی به دنبال ارائه دانش‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌های مورد نیاز جهت آماده‌سازی فراگیران برای برخورد با مسائل و چالش‌های زندگی فعلی و آینده هستند و با استفاده از سیاست‌های راهبردی گوناگون امکان رشد و گسترش مبانی آموزش مداوم را به‌عنوان فرایندی که برنامه‌درسی تسهیل‌کننده آن است، دنبال می‌کنند (Golshani, Maki Aleagha and Etemad Ahari, 2021). در عصر حاضر آموزش و پرورش یگانه راهی است که بشر برای مواجهه با چالش‌های جهان در حال تغییر پیش رو دارد و در این میان برنامه‌درسی به‌عنوان قلب نظام آموزش و پرورش و ابزاری برای تحقق اهداف آن مورد توجه بیش از پیش قرار گرفته است (Yousefivaghef, Seif Naraghi and Naderi, 2021). یک دوره تحصیلی را در مدرسه می‌گذرانند و آموزه‌های کودک و نوجوانی در وجود آدمی نهادینه و زمینه‌ساز تربیت صحیح می‌شوند. با توجه به اینکه برنامه‌درسی یکی از زمینه‌های مهم آموزش و پرورش به شمار می‌رود، توجه به آن برای رشد و کامل انسان از جایگاه و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (Rezaie, Malehi, Abbaspour and Khosravi, 2021).

برنامه‌درسی به مجموعه فرصت‌های تربیتی نظام‌مند و طرح‌ریزی شده در سطح ملی، منطقه‌ای و محلی تا سطح مدرسه و کلاس درس اطلاق می‌شود که دانش‌آموزان برای کسب شایستگی‌های لازم در آن قرار می‌گیرند تا با تکوین و تعالی به هویت خویش و رشد و شکوفایی مناسب دست یابند (Lilliedahl and Rapp, 2019). برنامه‌درسی تعامل و گفتگویی پیچیده است که برنامه‌ریزان از طریق دستورالعمل‌های سازمان‌یافته، اهداف متمرکز و نتایج ایجادشده تلاش می‌کنند تا برنامه‌درسی همچنان به‌عنوان یک تعامل باقی بماند. در واقع، برنامه‌درسی نقشه‌ای کلی برای یک دوره آموزشی و چگونگی تبدیل محتوای یک دوره به برنامه کلی برای یاددهی و یادگیری است که دستیابی به نتایج یادگیری و محتوای مورد نظر را ممکن می‌سازد (Makar, Ali and Fry, 2018). طراحی برنامه‌درسی بر این نکته متمرکز است که چه دانش‌ها، مهارت‌ها و ارزش‌هایی را فراگیران باید بیاموزند، چه تجربه‌های یادگیری باید در زمینه یادگیری در نظر گرفته و ارائه شود و یادگیری چگونه، چطور و چه وقت می‌تواند برنامه‌ریزی، اندازه‌گیری و ارزشیابی گردد (Dheerayut, Chowwalit and Pitak, 2015). برنامه‌درسی از ابزارهای مهم و اساسی آموزشی شایسته در نظام تعلیم و تربیت است و هر کدام از وظایف و رسالت‌های این نظام آموزشی در گرو بهره‌مندی از نظام برنامه‌درسی مناسب است و تفکر مداوم و پیوسته درباره چگونگی طراحی برنامه‌درسی در تحقق اهداف و ایفای رسالت‌های این نظام آموزشی ضروری است (Chen, 2020). برنامه‌درسی به دو دلیل قلب آموزش در نظام آموزش و پرورش است. اول اینکه چیزی است که باید یادگرفته شود و دوم اینکه ترکیبی از یادگیری، فعالیت و اهداف می‌باشد. بنابراین، در طراحی برنامه‌درسی ایجاد و فراهم کردن زمینه فرهنگی مهم است که بر دانش‌ها و داده‌های خاصی برای تصمیم‌گیری اشاره دارد (Barton and Le, 2022). نهاد آموزش و پرورش در هر جامعه‌ای دارای کارکردهای مختلفی است که یکی از این کارکردها که مبین بخش مهمی از هدف‌های این نهاد است، تلاش برای رشد و شکوفایی قابلیت‌ها و استعدادها و زیبای‌شناسی و هنری دانش‌آموزان می‌باشد (Kargozar, Kobuk and Aldaghi, 2019) و برنامه‌درسی مدرن نیز درصدد فراهم نمودن تجربه زیباشناختی برای فراگیران است و واژه زیباشناسی به معنای توانایی دریافت به کمک حواس، ذهنی و سیال است که بر همین اساس بین افراد فرهنگ‌های متفاوت متغیر می‌باشد (Jitender, 2018).

توسعه مفهوم زیباشناسی در واقع توسعه ادراک زیباشناسی، تجربه، ایجاد، ارزشیابی و بیان زیبایی، توسعه روابط به سمت طبیعت و به سمت زیبایی در روابط بین‌فردی است (Denac, 2014). زیباشناسی به معنای حساسیت است و این واژه بیشتر بر درک هنر و تجربه احساسی از آن و به روش استفاده از حس‌ها برای دانستن و معرفت اشاره دارد (Shih, 2020). همچنین، آموزش هنر نیز فرصت‌های بسیاری برای دانش‌آموزان فراهم می‌آورد تا جدا از روش‌های دستوری و سنتی و فراتر از محدوده کلاس با جهان واقعیت ارتباط برقرار سازند و هنر مانند زبان دارای توانایی چندوجهی در آموزش است که می‌تواند به مثابه عامل اتصال برای غنابخشی و پیوند جنبه‌های گوناگون زندگی از آن بهره برد (Barkhordari, Bakhtiyar Nasrabadi, Heydari and Neyestani, 2018). هنر مقوله‌ای است پیچیده و در عین حل ملموس و شناخته‌شده که از دیرباز یعنی از آن زمانی که انسان خود و محیط را شناخت به‌عنوان رکنی از ارکان زندگی مطرح بود. نکته دیگر اینکه هنر با همه گستردگی و در تمامی جلوه‌هایش بیانگر وجود قابلیت و زمینه‌ای در آدمی است که رشد و بروز آن مستلزم فعالیتی منظم و هدفمند می‌باشد (Fallahi, Safari and Yousef Farahnak, 2011). هنر به‌عنوان فعالیتی شناختی است که توسط هوش هدایت‌شده و منجر به ایجاد اشکال منحصر به فرد معنای می‌شود و سواد هنری مستلزم کشف رمز یا رمزگشایی است که در سایه تربیت هنری و برنامه‌درسی هنری اتفاق می‌افتد (Saberi and Mahram, 2011). کودکان از طریق برنامه‌درسی هنر می‌توانند حس شناختی، فیزیکی، عاطفی، فکری، زبانی و اخلاقی خود را افزایش دهند و به تجربه‌های هنری، ساختار هویت فردی و اجتماعی آنها معنا ببخشند (Iwai, 2002). بنابراین،

زیباشناسی و هنر حوزه‌هایی هستند که بهره‌گیری از قابلیت‌های آن برای تعلیم و تربیت و برنامه‌درسی مستلزم توجه و ملحوظ نمودن آنها از سوی برنامه‌ریزان درسی است و اگر از صحنه عمل برنامه‌ریزان درسی حذف گردد موجب عدم پرورش جنبه زیباشناسی و هنری فرد و تاثیر سوئی بر پرورش سایر جنبه‌ها می‌شود (Garmabi, Maleki, Beheshti and Afhami, 2016). زیباشناسی روشی خاص برای درک اشیاء و موقعیت‌های است که به صورت برانگیختگی در قالب رشته‌های هنری نمود پیدا می‌کند و زیباشناسی و هنر یکی از کانال‌های شناخت و ادراک انسان از جهان و پدیده‌های ذهنی است که این رازگشایی و پرده‌برداری در حوزه زیباشناسی و هنر بی‌نظری و منحصر به فرد می‌باشد. زیباشناسی و هنر مستلزم بیان قضاوت‌های مطلوب و نامطلوب درباره آثار هنری و نقد معیارهای قضاوت است که نه تنها در ارزیابی به افراد کمک می‌کند، بلکه در فهمیدن نیز به آنها یاری می‌دهد (Kazemi, Delkhah and Shairi, 2021).

بررسی‌ها نشان داد که پژوهش‌های بسیار اندکی درباره برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیباشناسی و هنر انجام شده که در ادامه نتایج مهم‌ترین آنها به طور خلاصه گزارش می‌شوند.

Alikhani Galeh, Baratali, Rahmani and Dehbash (2021) ضمن پژوهشی مولفه‌های برنامه‌درسی مغز محور مبتنی بر زیباشناسی را در عنصر هدف شامل توجه به شیوه‌های مختلف و جنبه‌های گوناگون ادراک در یادگیری، تقویت مغز در تمام فعالیت‌ها، توسعه نظم رشد شناختی زیبایی‌شناسانه، تجسم در یادگیری، توسعه یادگیری با تفکر انتقادی و خبرگی و توجه به ارتباطات بین مفاهیم از طریق یادآوری، در عنصر محتوا شامل تشریح کارکرد مهارت‌های شناختی مغز، انعطاف‌پذیری مغز، مبانی عصب‌شناسی یادگیری و لزوم ارتباط بین چشم و مغز در درک زیبایی، ترسیم آینده‌نگر، ارتقای اطلاعات درباره نحوه شلیک نورون‌ها در یادگیری، تکنیک‌های خلاقیت و ایجاد تجارب حسی درونی عمیق بر اساس تلفیق مغز و هنر، روش‌های متنوع، تدریس فرایند محور، استفاده از ریاضی، روش‌های خلاق، ایجاد فرصت اندیشیدن، ساخت طرحواره، یادگیری عمیق، روش‌های بروز احساسات، استفاده از تقویت‌کننده‌ها و استفاده از فعالیت‌های هنری و عملی، در عنصر محیط شامل محیط شاد، محیط یادگیری فعال، محیط زیبایی‌شناسانه، محیط جذاب، محیط در جهت یادگیری عمیق، محیط تقویت‌کننده، محیط مبتنی بر کیفیت رنگ و نور، محیط چالش‌زا، محیطی برای بروز احساسات و محیط دلپذیر و در عنصر ارزشیابی شامل توجه به تفاوت‌های فردی، استفاده از تکنیک مستمر و عملی، ارزیابی انعطاف‌پذیر، ارزشیابی خلاقانه سازگار با مغز، ارزشیابی مستقل و استفاده از روش‌های ارزشیابی نهایی معرفی کردند.

Ebrahiminia, et al (2021) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که راهبردهای آموزشی تربیت زیباشناسی شامل زیباشناسی کالبدی، مهارت‌های خرد زیباشناسی، روش‌های مبتنی بر زیباشناسی، تدریس زیباشناسانه، راهبردهای زیباشناسانه دانشجوی محور، روش‌های زیباشناسانه مبتنی بر فناوری، تجربه‌های زیباشناسانه، سواد زیباشناسی استاد، راهبردهای زیباشناسی عمومی بودند.

Sajjani, Mayor and Tillberg-Webb (2020) ضمن پژوهشی در برنامه‌درسی بر حمایت از راهبردهای زیباشناسی چندرسانه‌ای، انعطاف‌پذیری، شوخ‌طبعی، تفکر انتقادی، تحریک و تشویق گفتگو و استفاده از محیط جامع و چندحسی در کلاس واقعی و فضای یادگیری اشاره کردند.

Javidi and Abdoli (2018) ضمن پژوهشی زیباشناسی و هنر را یک صفت برای تجربه زیبایی‌شناسی و نامی برای درک تبعیض‌ها و فهم هنرهای مختلف معرفی و به سه دلیل باز نمودن فضاهای ذهنی، هوشیاری گسترده و کشف اهمیت تخیل آن را مهم شمردند و بیان کردند که هنر می‌تواند سبب اعتلای زیباشناسی شود.

Garmabi, et al (2016) ضمن پژوهشی مولفه‌های زیباشناسی و هنر برای برنامه‌درسی از منظر منابع مکتوب و صاحب‌نظران را در چهار عنصر هدف با ۱۳ مولفه، محتوا با ۱۳ مولفه، روش با ۱۶ مولفه و ارزشیابی با ۵ مولفه شناسایی کردند.

نظام‌های آموزش و پرورش همواره در جستجوی راه‌هایی برای ارتقای کیفیت و اثربخشی بیشتر فعل و انفعال‌هایی هستند که تربیت و شکوفایی استعداد‌های زیباشناسی و هنری دانش‌آموزان را هدف قرار دادند. در حال حاضر بسیاری از متخصصان آموزش و پرورش معتقدند که هدف این نظام آموزشی تنها انتقال حجم عظیمی از معلومات و دانش به فراگیران نیست و برای آنکه فراگیران بتوانند نقش اجتماعی پیچیده خود را در جهان ایفا کنند، تجهیز آنها به مهارت‌های شناختی به تنهایی کفایت نمی‌کند و آنان نیاز به فراگیری مولفه‌های زیباشناسی و هنر دارند. همچنین، علی‌رغم اهمیت توجه به گنجاندن مولفه‌های زیباشناسی و هنر در برنامه‌درسی دوره دوم متوسطه، محققان و متخصصان مطالعات برنامه‌درسی و تدوین کتب با دو چالش عمده مواجه هستند. یکی اینکه جزئیات مولفه‌های زیباشناسی و هنری، ویژگی‌ها و میزان کاربردی بودن آنها در برنامه‌ریزی دروس دوره متوسطه تاکنون در قالب مطالعه‌ای جامع بررسی و شناسایی نشده و دیگری اینکه هیچ الگوی معتبری برای تدوین برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیباشناسی و هنری در دوره دوم متوسطه ارائه نشده است. بنابراین، این پژوهش با هدف طراحی الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم انجام شد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا کیفی بود. جامعه پژوهش دارای دو بخش اسناد مکتوب مرتبط با موضوع شامل مقاله‌ها و پژوهش‌های علمی، کتاب‌ها و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بودند که تعداد ۳۵ سند با روش نمونه‌گیری هدفمند و خبرگان مرتبط با موضوع بودند که تعداد ۱۵ نفر با روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. در روش نمونه‌گیری هدفمند، اسنادی با توجه به ملاک‌های مورد نظر پژوهشگران به‌عنوان نمونه انتخاب می‌شوند و در روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی ابتدا پژوهشگران از میان خبرگانی که آنها را می‌شناسند تعدادی را به‌عنوان نمونه انتخاب و سپس از آنها خواسته می‌شود تا سایر خبرگان را به پژوهشگران معرفی نمایند. اطلاعات مربوط به ۳۵ سند و ۱۵ نفر از خبرگان در جدول‌های ۱ و ۲ ارائه شد.

جدول ۱. اطلاعات مربوط به ۳۵ سند منتخب در پژوهش حاضر

شماره	نام سند	نوع سند	نویسندگان	سال
۱	چالش‌ها، پیامدها و آینده برنامه‌درسی استرالیا: هنر	مقاله	کربی و همکاران	۲۰۲۱
۲	رویکرد به برنامه‌درسی آموزش پایه تجدیدشده فنلاند به‌عنوان یک پتانسیل و گزینه‌ای برای زیبایی‌شناسی	مقاله	کومیلان و همکاران	۲۰۲۰
۳	وضعیت توسعه آموزش زیبایی‌شناسی دانشگاه و راهبردهای آموزشی مربوطه از دیدگاه رسانه‌های جدید	مقاله	ژین	۲۰۲۰
۴	طراحی و اعتباربخشی محیط برنامه‌های درسی مغز‌محور مبتنی بر زیبایی‌شناسی	مقاله	علیخانی‌گله، براتعلی، رحمانی و دهباشی	۱۴۰۰
۵	شناسایی مؤلفه‌های برنامه‌درسی مسئله‌محور مبتنی بر رویکرد زیبایی‌شناسی	مقاله	جلیلی‌نیا و احمدی	۱۴۰۰
۶	شناسایی ساختار و مختصات برنامه‌درسی هنرهای بومی دوره دوم ابتدایی منطقه سیستان	مقاله	کیخا، کیان، عباسی و علی‌عسگری	۱۴۰۰
۷	طراحی و ارائه مدل بومی برنامه‌ریزی درسی دوره ابتدایی با استفاده از شاخص‌های زیبایی‌شناسی	مقاله	حقیقی و بقایی	۱۳۹۹
۸	ضرورت آموزش دانش زیبایی‌شناختی: جایگاه آن در برنامه‌درسی کتاب خوانداری پایه ششم ابتدایی	مقاله	برقی و مبهوتی دیزجیکان	۱۳۹۹
۹	واکاوی عناصر برنامه‌درسی شهودی بر اساس بررسی زیباشناسانه دیوان حافظ	مقاله	طاهری، کشتی‌آرای، رنجبر و گلستانی	۱۳۹۹
۱۰	تحلیل برنامه‌درسی تربیت زیبایی‌شناسی و شناسایی راهبردهای آموزشی زیبایی‌شناسانه در دانشگاه فرهنگیان	مقاله	ابراهیمی‌نیا، زنگنه مطلق، جعفریان‌یسار و محمدی نائینی	۱۳۹۹
۱۱	سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	دستورالعمل	دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی	۱۳۹۹
۱۲	بررسی تطبیقی برنامه‌درسی هنر در دوره ابتدایی در ایران و ژاپن	مقاله	کارگذار، کبک و الداغی	۱۳۹۸
۱۳	ظرفیت‌های برنامه‌درسی در مواجهه با تعلیم آموزه‌های دینی با الهام از رویکرد زیبایی‌شناسی	مقاله	طهماسب‌زاده شیخ‌لار و علم‌الهدی	۱۳۹۸
۱۴	تبیین دیدگاه صاحب‌نظران درباره عناصر برنامه‌درسی آموزش هنر برای ارائه الگوی برنامه‌درسی تربیت معلم هنر (آموزش عالی)	مقاله	مهدیزاده تهرانی، عصاره، مهرمحمدی و امام جمعه	۱۳۹۸
۱۵	تدریس مبتنی بر زیبایی‌شناسی: رویکردی جهت بهبود نگرش دانش‌آموزان به مدرسه	مقاله	اسدیان و عزیزی	۱۳۹۷
۱۶	جایگاه محورهای تربیت هنری، ساختار محتوایی و الگوی سه وجهی برنامه‌درسی در کتاب‌های درسی فرهنگ و هنر دوره اول متوسطه	مقاله	فیروزی، سیفی، حسینی مهر و فقیهی	۱۳۹۷
۱۷	هویت هنری و زیبایی‌شناسانه برنامه‌درسی	کتاب	گرمایی و ملکی	۱۳۹۷
۱۸	واکاوی نقش آموزش هنر در تحقق اهداف برنامه‌درسی صلح‌محور	مقاله	برخورداری، بختیار نصرآبادی، حیدری و نیستانی	۱۳۹۶
۱۹	تبیین جایگاه ادراک زیباشناسانه در تعالی ذهنی یادگیرندگان و ارائه الگویی مفهومی برای برنامه درسی هنر	مقاله	تسلیمیان، سرمدی و سیفی	۱۳۹۶
۲۰	تأثیر برنامه‌درسی آموزش هنر دیسیپلین‌محور بر تربیت هنری دانش‌آموزان دوره ابتدایی	مقاله	غفاری، کاظم‌پور و اوقانی همدانی	۱۳۹۶
۲۱	ارزشیابی برنامه‌درسی هنر دوره ابتدایی به روش خبرگی و نقادی تربیتی	مقاله	نوری و فارسی	۱۳۹۵
۲۲	ارزشیابی نظام آموزش هنر دوره ابتدایی از منظر قلمروهای اساسی و ساختار محتوایی: مطالعه دیدگاه‌های معلمان، مدیران و کارشناسان	مقاله	صابری	۱۳۹۵
۲۳	بازشناسی مؤلفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر برای برنامه‌درسی از منظر منابع مکتوب و دیدگاه صاحب‌نظران	مقاله	گرمایی، ملکی، بهشتی و افهمی	۱۳۹۴
۲۴	بررسی عملکرد برنامه‌درسی مبتنی بر تربیت هنری در درس علوم تجربی پایه ششم ابتدایی با توجه به مؤلفه‌های نظام آموزشی در ایران	مقاله	انتظامی، سیف نراقی و نادری	۱۳۹۴
۲۵	هویت زیباشناختی برنامه درسی	مقاله	موسوی	۱۳۹۴
۲۶	طراحی الگوی برنامه‌درسی هنر آموزش‌های عمومی (ابتدایی و متوسطه اول)	مقاله	صابری، کیزوری، محبی و پورکریمی هاوشکی	۱۳۹۴
۲۷	تربیت زیبایی‌شناختی: رهیافتی جامع برای چالش‌های برنامه‌درسی	مقاله	طهماسب‌زاده شیخ‌لار و علم‌الهدی	۱۳۹۴
۲۸	طراحی و اعتباریابی الگوی بومی برنامه‌درسی دوره ابتدایی مبتنی بر مؤلفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر	مقاله	گرمایی، ملکی، بهشتی و افهمی	۱۳۹۴
۲۹	برنامه‌درسی و آموزش هنر در آموزش و پرورش	کتاب	مهرمحمدی و کیان	۱۳۹۳

۱۳۹۳	کیان و مهرمحمدی	مقاله	شناسایی وجوه و ابعاد مغفول برنامه‌درسی هنر دوره ابتدایی	۳۰
۱۳۹۲	امین خندقی و پاک‌مهر	مقاله	حاکمیت سنت دیسیپلین محوری بر جهت‌گیری‌های برنامه‌درسی تربیت هنری معلمان هنر دوره راهنمایی تحصیلی: چالش‌ها و آسیب‌ها	۳۱
۱۳۹۰	لرکیان، مهرمحمدی و ملکی	مقاله	طراحی و اعتباربخشی الگوی مطلوب برنامه‌درسی هنر دوره ابتدایی ایران	۳۲
(۱۳۸۹)	فتحی و اجارگاه	کتاب	اصول برنامه‌ریزی درسی	۳۳
(۱۳۸۹)	محمدیان	کتاب	اصول برنامه‌ریزی درسی	۳۴
(۱۳۸۹)	ملکی	کتاب	برنامه‌ریزی درسی (راهنمای عمل)	۳۵

جدول ۲. اطلاعات مربوط به ۱۵ نفر از خبرگان در پژوهش حاضر

شماره	جنسیت	رشته تحصیلی	مدرک تحصیلی	پست سازمان یا شغل
۱	مرد	برنامه‌ریزی درسی	دکتری	عضو هیئت‌علمی دانشگاه
۲	مرد	هنر	دکتری	استادیار گروه نقاشی
۳	زن	ارتباط تصویری	ارشد	مدرس دانشگاه تربیت مدرس
۴	زن	هنر و معماری	دکتری	عضو هیئت‌علمی دانشگاه
۵	مرد	برنامه‌ریزی درسی	دکتری	عضو هیئت‌علمی دانشگاه
۶	زن	هنر	دکتری	استادیار دانشکده هنر و معماری
۷	مرد	مدیریت آموزش	دکتری	سرمدیر مجله مدیریت اطلاعات
۸	مرد	هنر	دکتری	عضو هیئت‌علمی دانشگاه
۹	مرد	برنامه‌ریزی درسی	دکتری	مدرس دانشگاه فرهنگیان
۱۰	مرد	روانشناسی	دکتری	عضو هیئت‌علمی دانشگاه
۱۱	مرد	ادبیات و عرفان	دکتری	عضو هیئت‌علمی دانشگاه
۱۲	مرد	هنر	دکتری	عضو هیئت‌علمی دانشگاه
۱۳	مرد	هنر	دکتری	دانشیار دانشگاه هنر
۱۴	مرد	هنر	دکتری	عضو هیئت‌علمی دانشگاه
۱۵	مرد	هنر	دکتری	عضو هیئت‌علمی دانشگاه

همان‌طور که در جدول‌های ۱ و ۲ مشاهده می‌شود، برخی اطلاعات مربوط به ۳۵ سند و ۱۵ نفر از خبرگان گزارش شده است.

در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات از روش‌های یادداشت‌برداری از اسناد و مصاحبه با خبرگان استفاده شد. برای این منظور اسناد مختلف درباره الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیباشناسی و هنر ابتدا از طریق عنوان و سپس از طریق چکیده و متن مورد بررسی قرار گرفتند و با کمک اساتید در نهایت ۳۵ مورد از آنها به‌عنوان نمونه نهایی انتخاب شدند. در مرحله بعد یادداشت‌برداری از هر یک از اسناد شروع و ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های مرتبط با برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیباشناسی و هنر از آنها استخراج شد. در بخش مصاحبه با خبرگان ابتدا بر اساس مرور اسناد منتخب تعدادی سوال جهت مصاحبه با خبرگان طراحی شد و سپس خبرگان آشنا به موضوع که پژوهشگران نسبت به آنها شناخت داشتند را به‌عنوان نمونه انتخاب کردند و از آنها خواسته شد تا سایر خبرگان را به پژوهشگران معرفی نمایند و فرایند نمونه‌گیری تا زمان رسیدن پژوهش به اشباع ادامه یافت. برای خبرگان اهمیت و ضرورت پژوهش بیان و درباره رعایت نکات اخلاقی به آنها اطمینان خاطر داده شد و همان‌طور که قبلاً موافقت آنها گرفته شده بود همه فرایند مصاحبه جهت بررسی مجدد و با تعهد پژوهشگر مبنی بر رعایت نکات اخلاقی از جمله اصل رازداری ضبط شد. در مرحله بعد ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های مرتبط با برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیباشناسی و هنر حاصل از یادداشت‌برداری از اسناد و مصاحبه با خبرگان دسته‌بندی شد. لازم به ذکر است که روایی آنها با روش‌های مقبولیت و قابلیت تایید، تایید شد و پایایی آن با روش ضریب توافق بین دو کدگذار ۰/۸۶ بدست آمد.

داده‌ها و اطلاعات حاصل از اجرای یادداشت‌برداری از اسناد و مصاحبه با خبرگان با روش کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار One Note تحلیل شدند.

یافته‌ها

نتایج ابعاد و مولفه‌های شناسایی‌شده از طریق یادداشت‌برداری از ۳۵ سند و مصاحبه با ۱۵ نفر از خبرگان برای الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم در قالب چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی در جدول ۳ ارائه شد.

جدول ۳. نتایج ابعاد و مولفه‌های شناسایی‌شده برای الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم در قالب چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های

تدریس و ارزشیابی			
عنصرها	ابعاد	تعداد مولفه‌ها و شاخص‌ها	مولفه‌ها
هدف	مهارتی	۲ مولفه و ۱۱۰ شاخص	اهداف اکتسابی
			اهداف شناختی و فراشناختی
	فردی	۲ مولفه و ۵۲ شاخص	اهداف مبتنی بر یادگیرنده
			اهداف زیباشناختی
			اهداف اخلاقی
محتوا	محیطی	۲ مولفه و ۴۸ شاخص	محیط یادگیری
			محتوای مبتنی بر یادگیرنده
	هنری- فرهنگی	۲ مولفه و ۵۳ شاخص	محتوای مبتنی بر اجتماع و فرهنگ
			محتوای مبتنی بر هنر و زیبایی‌شناسی
	فرم محتوا	۴ مولفه و ۴۰ شاخص	فرم ادبی
			فرم نمایشی
			فرم تجسمی
			فرم ترسیمی/ بصری
روش‌های تدریس	هنری	۲ مولفه و ۲۲ شاخص	زیباشناختی‌محور
			طبیعت‌محور
	نوآورانه	۲ مولفه و ۶۱ شاخص	خلاقیت‌محور
			تیم‌محور و مشارکت‌محور
	فنی- انسانی	۳ مولفه و ۴۶ شاخص	رسانه‌محور
			پروژه‌محور و کارگاه‌محور
			قابلیت معلم در تدریس
ارزشیابی	علمی	۲ مولفه و ۳۲ شاخص	ارزشیابی کیفی
			ارزشیابی مبتنی بر نتایج
	هنری- اخلاقی	۲ مولفه و ۲۱ شاخص	ارزشیابی زیباشناختی
			ارزشیابی اخلاقی

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، برای الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم ۴۸۵ شاخص، ۲۴ مولفه و ۱۰ بعد در قالب چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی شناسایی شد؛ به‌طوری که در عنصر هدف ۲ بعد و ۵ مولفه شامل مهارتی (با ۲ مولفه اهداف اکتسابی و اهداف شناختی و فراشناختی) و فردی (با ۳ مولفه اهداف مبتنی بر یادگیرنده، اهداف زیباشناختی و اهداف اخلاقی)، در عنصر محتوا ۳ بعد و ۸ مولفه شامل محیطی (با ۲ مولفه محیط یادگیری و محتوای مبتنی بر یادگیرنده)، هنری- فرهنگی (با ۲ مولفه محتوای مبتنی بر اجتماع و فرهنگ و محتوای مبتنی بر هنر و زیبایی‌شناسی) و فرم محتوا (با ۴ مولفه فرم ادبی، فرم نمایشی، فرم تجسمی و فرم ترسیمی/ بصری)، در عنصر روش‌های تدریس ۳ بعد و ۷ مولفه شامل هنری (با ۲ مولفه زیباشناختی‌محور و طبیعت‌محور)، نوآورانه (با ۲ مولفه خلاقیت‌محور و تیم‌محور و مشارکت‌محور) و فنی- انسانی (با ۳ مولفه رسانه‌محور، پروژه‌محور و کارگاه‌محور و قابلیت معلم در تدریس) و در عنصر ارزشیابی ۲ بعد و ۴ مولفه شامل علمی (با ۲ مولفه ارزشیابی کیفی و ارزشیابی مبتنی بر نتایج) و هنری- اخلاقی (با ۲ مولفه ارزشیابی زیباشناختی و ارزشیابی اخلاقی) وجود داشت. با توجه به ابعاد و مولفه‌های شناسایی‌شده، الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم در قالب چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی در شکل ۱ طراحی شد.

شکل ۱. الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم در قالب چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی

بحث و نتیجه‌گیری

آموزش و پرورش به‌طور عام و برنامه‌درسی به‌طور خاص نقش مهمی در زیباشناسی و هنر دارد. بنابراین، این پژوهش با هدف طراحی الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم انجام شد.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که برای الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم ۴۸۵ شاخص، ۲۴ مولفه و ۱۰ بعد در قالب چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی شناسایی شد؛ به‌طوری‌که در عنصر هدف ۲ بعد و ۵ مولفه شامل مهارتی (با ۲ مولفه اهداف اکتسابی و اهداف شناختی و فراشناختی) و فردی (با ۳ مولفه اهداف مبتنی بر یادگیرنده، اهداف زیباشناختی و اهداف اخلاقی)، در عنصر محتوا ۳ بعد و ۸ مولفه شامل محیطی (با ۲ مولفه محیط یادگیری و محتوای مبتنی بر یادگیرنده)، هنری-فرهنگی (با ۲ مولفه محتوای مبتنی بر اجتماع و فرهنگ و محتوای مبتنی بر هنر و زیبایی‌شناسی) و فرم محتوا (با ۴ مولفه فرم ادبی، فرم نمایشی، فرم تجسمی و فرم ترسیمی/بصری)، در عنصر روش‌های تدریس ۳ بعد و ۷ مولفه شامل هنری (با ۲ مولفه زیباشناختی محور و طبیعت محور)، نوآورانه (با ۲ مولفه خلاقیت محور و تیم محور و مشارکت محور) و فنی-انسانی (با ۳ مولفه رسانه محور، پروژه محور و کارگاه محور و قابلیت معلم در تدریس) و در عنصر ارزشیابی ۲ بعد و ۴ مولفه شامل علمی (با ۲ مولفه ارزشیابی کیفی و ارزشیابی مبتنی بر نتایج) و هنری-اخلاقی (با ۲ مولفه ارزشیابی زیباشناختی و ارزشیابی اخلاقی) وجود داشت. با اینکه پژوهشی درباره الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم یافت نشد، اما یافته‌های این پژوهش از جهاتی همسو با یافته‌های

پژوهش‌های Alikhani Galeh, et al (2021)، Ebrahimiinia, et al (2021)، Sajnani, et al (2020)، Javidi and Abdoli (2018) و Garmabi, et al (2016) بودند.

در تفسیر و تشریح این یافته‌ها در عنصر هدف با ۲ بعد و ۵ مولفه شامل مهارتی (با ۲ مولفه اهداف اکتسابی و اهداف شناختی و فراشناختی) و فردی (با ۳ مولفه اهداف مبتنی بر یادگیرنده، اهداف زیباشناختی و اهداف اخلاقی) می‌توان گفت که در بعد مهارتی با مولفه‌های اهداف اکتسابی و اهداف شناختی و فراشناختی استفاده از شاخص‌هایی مانند کسب آرامش و رضایت، پرورش خلاقیت و تفکر واگرا، ایجاد و پرورش انواع سواد رسانه‌ای، پرورش همه حواس دریافتی پنج‌گانه، پرورش انسان‌های فعال، خلاق و تولیدکننده، تقویت حواس، ظرفیت و تفکر، تقویت کنجکاوی، رشد مهارت و یادگیری دانش‌آموزان، توأم ساختن شناخت با احساس و احساس با شناخت، تحقق اثربخش اهداف و یادگیری مادام‌العمر، رعایت تناسب و انسجام بین اهداف برنامه‌درسی، افزایش توان و قدرت بیان افراد، جذابیت هدف‌ها از طریق ملموس‌سازی و محسوس‌سازی و توسعه مهارت‌های حسی و گفتاری ضروری است. همچنین، در بعد فردی با مولفه‌های اهداف مبتنی بر یادگیرنده، اهداف زیباشناختی و اهداف اخلاقی می‌توان از شاخص‌های متعادل‌بودن اهداف از منظر ابعاد مختلف وجود یادگیرنده، اهداف باز، کلی و انعطاف‌پذیر، تعیین اهداف مبتنی بر تفاوت‌های فردی و رشد زیباشناسی، تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان از جهات مختلف جنسیتی، سنی، فرهنگی و اجتماعی، پرورش و هدای میل زیبایی‌جویی و زیباشناسی کودکان، اتصال اهداف به زیبایی‌های خلقت، توجه به رابطه طبیعت و آثار هنری خلق‌شده، آشنایی با تاریخ هنر، توانایی درک، لمس و تجربه ویژگی‌های زیباشناسانه و هنری، توانایی و قدرت درک، شناخت و تجزیه و تحیل آثار هنری، آشنایی با خلقت به‌عنوان منبع الهام آفرینش‌های هنری، طهارت پیشگی و کسب فضائل اخلاقی، بهبود و ارتقای هویت و ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان در سایر زمینه‌ها و تقویت ابعاد معنوی انسان و ارتقای خصلت‌ها و ویژگی‌های انسانی استفاده کرد.

در تفسیر و تشریح این یافته‌ها در عنصر محتوا با ۳ بعد و ۸ مولفه شامل محیطی (با ۲ مولفه محیط یادگیری و محتوای مبتنی بر یادگیرنده)، هنری-فرهنگی (با ۲ مولفه محتوای مبتنی بر اجتماع و فرهنگ و محتوای مبتنی بر هنر و زیبایی‌شناسی) و فرم محتوا (با ۴ مولفه فرم ادبی، فرم نمایشی، فرم تجسمی و فرم ترسیم‌ی/بصری) می‌توان گفت که در بعد محیطی با مولفه‌های محیط یادگیری و محتوای مبتنی بر یادگیرنده استفاده از شاخص‌هایی مانند ایجاد محیطی خوشایند برای یادگیری، درک محیط زیباشناسانه با درک روابط بین پدیده‌ها، تعامل مداوم و همیشگی با محیط، برنامه‌ریزی دقیق در محیط تقویت‌کننده، محتوای مبتنی بر کار تیمی و گروهی و ایجاد فضای پویا در بین دانش‌آموزان، توجه به علاقه‌های زیباشناسی و هنری یادگیرندگان، توجه به هوش‌های چندگانه دانش‌آموزان در طراحی فعالیت‌ها و محتوای برنامه‌درسی و متناسب‌بودن محتوا با علاقه و ویژگی‌های رشدی، ذهنی و عقلی دانش‌آموزان و توجه به نظام ارزش‌ها، بهداشت روانی و آزادی فراگیر در یادگیری ضروری است. همچنین در بعد هنری-فرهنگی با مولفه‌های محتوای مبتنی بر اجتماع و فرهنگ و محتوای مبتنی بر هنر و زیبایی‌شناسی می‌توان از شاخص‌های توجه به مسائل روزمره زندگی و زیست‌محیطی، حمایت محتوا از توسعه دید جهانی و مسائل بین‌المللی، هماهنگی بین دغدغه‌های اجتماعی و فرهنگی حال حاضر با مولفه‌های برنامه‌درسی، آداب و سنن فرهنگی و اجتماعی اسلامی-ایرانی، جذابیت هدف‌ها از طریق ملموس‌سازی و محسوس‌سازی، تبیین وجه انسان‌گرایانه هنر با رویکرد سازماندهی چندرشته‌ای، پیوستگی و هماهنگی اصول زیباشناسی در محتوا و فرم، زیبایی محیطی و نگاه طبیعت‌گرایانه و ارتباط مناسب بین اجزای روند الگوی برنامه‌درسی زیباشناسی و هنر استفاده کرد. علاوه بر آن، در بعد فرم محتوا با مولفه‌های فرم ادبی، فرم نمایشی، فرم تجسمی و فرم ترسیم‌ی/بصری می‌توان از شاخص‌های روش‌های بدیعه‌پردازی در استفاده از تمثیل و قصه‌پردازی، نقاشی، تصاویر و داستان، عناصر فرهنگ عامه مثل ضرب‌المثل، داستان‌های قهرمانان ایران باستان، استفاده از کدها، نمادها و علائمی که بتوان قسمت ناخودآگاه ذهن یادگیرنده را تحریک کرد، انواع موسیقی سنتی مطابق با فرهنگ منطقه، هنرهای نمایشی و گرافیکی به‌صورت تلفیقی برای فراگیری درس، زیباشناسی در استفاده از قالب‌های هنری، برقراری شباهت بین پدیده‌های مختلف به ظاهر ناهمخوان، استفاده از تئاتر، نمایش، فیلم و موسیقی، استفاده از قابلیت‌های همه رشته‌های هنری مثل نقاشی، خوشنویسی، طراحی، استفاده از تصاویر و رنگ‌ها و استفاده از انواع محتواهای بصری بهره برد.

در تفسیر و تشریح این یافته‌ها در عنصر روش‌های تدریس با ۳ بعد و ۷ مولفه شامل هنری (با ۲ مولفه زیباشناختی‌محور و طبیعت‌محور)، نوآورانه (با ۲ مولفه خلاقیت‌محور و تیم‌محور و مشارکت‌محور) و فنی-انسانی (با ۳ مولفه رسانه‌محور، پروژه‌محور و کارگاه‌محور و قابلیت معلم در تدریس) می‌توان گفت که در بعد هنری با مولفه‌های زیباشناختی‌محور و طبیعت‌محور استفاده از شاخص‌هایی مانند توجه به همه سطوح و انواع مختلف زیبایی‌ها در حین بهره‌گیری از آنها، فراهم‌نمودن موقعیت‌های مساله‌مدار جهت شگفت‌زدگی و تأمل زیباشناسی، توجه به مساله هنر و زیباشناسی در سازماندهی و آرایش محیط کلاس و مدرسه، پیش‌بینی فضاهای سبز برای صحبت‌کردن، مکان آزاد برای رفتارها و فعالیت‌های فردی و زیباسازی و شاداب‌سازی فضای فیزیکی، عاطفی، روانی و اجتماعی با استفاده از قواعد زیباشناسی و روانشناسی رنگ‌ها، ارتباط‌ها و غیره ضروری است. همچنین در بعد نوآورانه با مولفه‌های خلاقیت‌محور و تیم‌محور و مشارکت‌محور می‌توان از شاخص‌های توجه به اهداف حیطة عاطفی و تلفیق با سایر حیطة‌ها، توجه به راه‌حل‌های

جانشین و بدیع یک مساله، توجه به تکیه‌گاه‌سازی و داربست‌زنی آموزشی، تعامل اثربخشی بین عوامل داخلی و خارجی موثر در روند یاددهی و یادگیری، انتخاب قالب بازنمایی موارد دلخواه از سوی دانش‌آموزان، اهمیت‌دادن به اختیار و آزادی دانش‌آموزان، فراهم‌سازی فرصت مباحثه‌های انتقادی و آزادی و استقلال دانش‌آموزان برای ارائه مطالب درسی و بیان انتقادات و پیشنهادهای احتمالی استفاده کرد. علاوه بر آن، در بعد فنی- انسانی با مولفه‌های رسانه‌محور، پروژه‌محور و کارگاه‌محور و قابلیت معلم در تدریس می‌توان از شاخص‌های استفاده از فیلم، انیمیشن و سایر ابزارهای هنری چندرسانه‌ای، استفاده از قالب‌های دیداری برای محسوس‌سازی تدریس، جشنواره هنری، تدارک نرم‌افزارهایی مانند پازل و بازی، استفاده هوشمندانه از فناوری‌ها و تکنولوژی‌های جدید در امر آموزش، پیش‌بینی فرصت‌های یادگیری از نوع پروژه‌ای، استفاده از روش‌های کار گروهی و پروژه در تدریس، داشتن فعالیت‌های فوق‌برنامه، ایجاد رقابت سازنده در تشکیل نمایشگاه‌های هنری، فکوربودن و جرئت‌ورزی معلم نسبت به تعدیل رویه‌های توصیه‌شده و تجربه‌شده، استفاده از معلمان هنر به‌عنوان مشاور زیباشناسی در مدرسه و استفاده از پاسخ‌های صریح و روشن به جای پاسخ‌های پیچیده بهره برد.

در تفسیر و تشریح این یافته‌ها در عنصر ارزشیابی با ۲ بعد و ۴ مولفه شامل علمی (با ۲ مولفه ارزشیابی کیفی و ارزشیابی مبتنی بر نتایج) و هنری- اخلاقی (با ۲ مولفه ارزشیابی زیباشناختی و ارزشیابی اخلاقی) می‌توان گفت که در بعد علمی با مولفه‌های ارزشیابی کیفی و ارزشیابی مبتنی بر نتایج استفاده از شاخص‌هایی مانند ارزشگذاری به لحظه جرقه روشنگرانه و کشف بینش، استفاده از رویکرد کیفی و توصیفی در ارزشیابی، توجه به میزان وحدت و هماهنگی بین بخش‌های برنامه‌درسی در ارزشیابی برنامه‌درسی، توجه انتقادی به مسائل روزمره زندگی، ارزیابی کیفیت آثار دستی دانش‌آموزان در محیط کلاس و خانه، استفاده از ارزشیابی مستمر جهت زنده نگهداشتن رابطه شاگرد با معلم و شاگرد با درس، مبتنی‌بودن ارزشیابی بر اهداف کلی و ویژه برنامه‌درسی، ارزشیابی هدف‌های جزئی و عینی، ارزشیابی پیشرفت تحصیلی و خودارزیابی، مسئول‌بودن و پاسخگویی نسبت به عملکرد خود ضروری است. همچنین، در بعد هنری- اخلاقی با مولفه‌های ارزشیابی زیباشناختی و ارزشیابی اخلاقی می‌توان از شاخص‌های توجه به همه سطوح و انواع مختلف زیبایی‌ها در حین بهره‌گیری از آنها، توجه به بعد زیبایی‌شناسی آثار دانش‌آموزان در ارزشیابی آن آثار، قدرت و توانمندی دانش‌آموز در استفاده از قالب‌های هنری، ارزیابی بر اساس توانایی و قدرت دانش‌آموز درباره بحث‌کردن و جستجو درباره طبیعت، هنر و زیباشناسی، توجه معلمان به ملاحظات ارزشی و عوامل فرهنگی غالب، داشتن قضاوتی کیفی و هنرمندانه و ارزشیابی منطبق با روحیات و اخلاق مانند ارزشیابی میزان جنبه‌های اخلاقی و رفتاری استفاده کرد.

هر پژوهشی در هنگام اجرا با محدودیت‌هایی مواجه است و از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به دشواری در انتخاب نمونه‌ها و خبرگان جهت انجام مصاحبه به دلیل شیوع کووید-۱۹، استفاده از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی گلوله‌برفی برای انتخاب نمونه‌ها، پیشینه پژوهشی اندک درباره الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیباشناسی و هنر و حجم نمونه اندک جهت انجام مصاحبه اشاره کرد. بنابراین، انجام پژوهش‌های بیشتر درباره الگوی برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیباشناسی و هنر بر اساس اسناد داخلی و خارجی و مصاحبه با حجم نسبتاً زیادی از خبرگان پیشنهاد می‌شود. حاصل پژوهش حاضر طراحی الگوی طراحی شده برنامه‌درسی مبتنی بر مولفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر در دوره متوسطه دوم با توجه به ۱۰ بعد و ۱۴ مولفه بود که این الگو می‌تواند همراه با سایر الگوهای طراحی شده توسط متخصصان و برنامه‌ریزان درسی در طراحی الگوی جامع برنامه‌درسی مورد استفاده قرار گیرد. بنابراین، متخصصان، مسئولان و برنامه‌ریزان نیاز است که الگوی این پژوهش و سایر پژوهش‌ها را اقدام و بر اساس ترکیب آنها یک الگوی جامع برنامه‌درسی طراحی و اقدام به اجرای آن نمایند.

تشکر و قدردانی

در پایان، نویسندگان از همه کسانی که در انجام هر چه بهتر این پژوهش مشارکت داشتند، تقدیر می‌کنند.

References

- Alikhani Galeh M, Baratali M, Rahmani J, Dehbash M. (2021). Designing and validating the environment of aesthetic-based brain-based curricula. *Journal of Educational Administration Research Quarterly*, 12(48): 37-56. (In Persian)
- Barkhordari M, Bakhtiyar Nasrabadi HA, Heydari MH, Neyestani MR. (2018). A study on the importance of utilizing art-based curriculum in teaching peace to learners. *Teaching and Learning Research*, 14(2): 93-107. (In Persian)
- Barton G, Le AH. (2022). A survey of middle years students' perceptions of aesthetic literacies, their importance and inclusion in curriculum and the workforce. *The Australian Journal of Language and Literacy*, 45: 71-84.
- Chen YT. (2020). An investigation of young children's science and aesthetic learning through a science aesthetic thematic curriculum: A mixed-methods study. *Australasian Journal of Early Childhood*, 45(2): 127-141.
- Denac O. (2014). The significance and role of aesthetic education in schooling. *Creative Education*, 5(9): 1714-1719.
- Dheerayut W, Chowwalit C, Pitak N. (2015). Curriculum development for enhancing the art aesthetic in art learning substance for grade 7 students: Pilot study. *Educational Research and Reviews*, 10(12): 1651-1661.
- Ebrahiminia A, Zangane Motlagh F, Jafarian Yasar H, Mohammadi Naeeni M. (2021). Analysis of aesthetics education curriculum and identification of aesthetic education strategies in Farhangian University. *Journal of Research in Teaching*, 8(4): 164-192. (In Persian)
- Fallahi V, Safari Y, Yousef Farahnak M. (2011). A Study on the impact of instruction with art education approach on artistic functions and processing skills of Iranian 4th grade students. *Quarterly Journal of Educational Innovations*, 10(3): 101-118. (In Persian)
- Garmabi HA, Maleki H, Beheshti S, Afhami R. (2016). Designing and validating of native model for elementary curriculum based on aesthetics and art components. *Quarterly of Preschool and Elementary School Studies*, 1(2): 1-32. (In Persian)
- Golshani M, Maki Aleagha B, Etemad Ahari A. (2021). Designing a pattern for citizenship education curriculum. *Journal of Research in Educational Science*, 14(51): 39-60. (In Persian)
- Iwai K. (2002). The contribution of arts education to children's lives. *Prospects*, 32(4): 1-8.
- Javidi T, Abdoli A. (2018). Aesthetics and art from Maxine Greene's view and its educational implications. *Journal of New Educational Approaches*, 12(2): 21-45. (In Persian)
- Jitender PS. (2018). Understanding the relationship between aesthetics and product design. *International Journal of Engineering Technology Science and Research*, 5(3): 363-368.
- Kargozar M, Kobuk H, Aldaghi A. (2019). Comparative study of art curriculum at elementary school level of Iran and Japan. *Quarterly Journal of Educational Innovations*, 18(1): 113-138. (In Persian)
- Kazemi N, Delkhah M, Shairi H. (2021). Explanation of Harry Broudy's view with respect to aesthetic education and its link to education via pedagogical theater. *Kimiya-ye-Honar*, 10(40): 97-108. (In Persian)
- Lilliedahl J, Rapp S. (2019). The status of aesthetic education in a revised centralized curriculum: a theory-based and content-oriented evaluation of the Swedish curriculum reform Gy11. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 5(1): 43-53.

- Makar K, Ali M, Fry K. (2018). Narrative and inquiry as a basis for a design framework to reconnect mathematics curriculum with students. *International Journal of Educational Research*, 92: 188-198.
- Rezaie M, Malehi H, Abbaspour A, Khosravi M. (2021). Designing and validating of religious education curriculum model in primary education. *Research in Curriculum Planning*, 18(2): 29-49. (In Persian)
- Saberi R, Mahram B. (2011). The status of artistic facets & content structure in the textbooks of art education at junior high schools: A step toward recognizing neglected curriculum. *Journal of Educational Sciences*, 18(1): 61-82. (In Persian)
- Sajnani N, Mayor C, Tillberg-Webb H. (2020). Aesthetic presence: The role of the arts in the education of creative arts therapists in the classroom and online. *The Arts in Psychotherapy*, 69: 12-57.
- Shih YH. (2020). Investigating the aesthetic domain of the "early childhood education and care curriculum framework" for young students in Taiwan. *International Journal of Education and Practice*, 8(1): 37-44.
- Yousefivaghef B, Seif Naraghi M, Naderi E. (2021). The design and validation of integrated curriculum model for preschools focusing on mental and kinetic. *Research in Curriculum Planning*, 18(2): 173-188. (In Persian).

